
Känd och erkänd

Perspektiv på
funktionshindersrörelsens
samhällsroller

Uppdraget

Handikappförbunden gav Peter Brusén, AnnCharlotte Carlberg och Thomas Hammarberg i uppdrag att belysa den betydelse funktionshindersrörelsen har för att skapa och vidareutveckla demokratiska värden i vårt samhälle.

Vilken roll har funktionshindersorganisationerna spelat och hur kan förändringar i omvärlden påverka organisationernas samhällsroll? Vad krävs för att funktionshindersrörelsens insatser ska få ett tydligare erkännande? Vilka verktyg behövs idag?

Resultatet blev rapporten
Känd och Erkänd – perspektiv på funktionshindersrörelsens samhällsroller.

En betydelsefull samhällsaktör

Historik

”Årtal – ur handikapphistorien” är titeln på en liten men mycket kunskapsrik skrift utgiven år 2012 av HandikappHistoriska Föreningen. Att följa årtalen, hela vägen från de första föreningarna på 1860-talet, Döfstumföreningen i Stockholm och De Blindas Förening i Stockholm, fram till nu-tid inger stor respekt. Det ger en tydlig bild av funktionshindersföreningarnas samhällsroll och samhällsutvecklingen.

Föreningarna och deras medlemmar var aktiva idégivare och pådrivare för betydelsefulla reformer. Mellan raderna går det också att förstå, att kampen inte alltid varit lätt eller lyckats – ibland har det långsiktiga och uthålliga arbetet sviktat, när det saknas gehör för den verkliga innebörden av ”ett samhälle för alla”.

Nutid och nytänkande

Förutsättningarna för föreningslivet idag är annorlunda än tidigare och ger effekter av olika slag på kommunal, regional och nationell nivå. Värdet av föreningslivet ska inte underskattas men verksamheten behöver nytänkande för att organisationerna effektivt ska kunna bidra med sin kunskap.

Olika former av samverkan kan utvecklas och ett ekonomiskt stöd som tar hänsyn till nya arbetssätt behövs. Den åtgärd som förespråkas i rapporten är en "renovering" av statsbidragsbestämmelserna för att gynna samverkansinitiativ mer än splittring, och för att öka möjligheten att skapa nya kompletterande vägar för föreningsarbetet som exempelvis nätverk.

Erkänd men...

I den nationella planen för funktionshinderspolitiken, Från patient till medborgare (reg.prop.1999/2000:79), sägs följande; ...”Handikapprörelsen är en viktig folkrörelse som berikar demokratin och som det därför är ett samhällsintresse att stödja. De följer och rapporterar om livsvillkoren för funktionshindrade, pekar på behov och brister, föreslår lösningar och medverkar både i debatten och i det konkreta arbetet för att bygga ett samhälle för alla...”.

Detta till trots talar funktionshindersrörelsen år 2014 fortfarande om behovet av att bli erkänd. Samtidigt är vi inne i en period som omfattas av regeringen strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016.

2013 gjorde Handisam (som i maj 2014 byter namn till Myndigheten för delaktighet)

tillsammans med Handikappförbunden, Lika Unika och Nätverket Unga För Tillgänglighet, en vägledning för myndigheters samråd med funktionshindersrörelsen.

Trots det positiva anslaget och den goda viljan visar ett dokument som detta, med ytterst konkreta och närmast helt självklara råd, hur långt det är kvar innan det blir ett fullständigt givet arbetssätt att aktivt involvera funktionshindersorganisationerna i beslut, i enlighet med FN-konventionen.

Konventionen – ett viktigt redskap

Om konventionen

Förenta Nationernas Konvention om Rättigheter för Personer med Funktionsnedsättning öppnar nya perspektiv och möjligheter för funktionshindersrörelsen.

Den definierar rättigheter som överensstämmer med vad rörelsen i Sverige och andra länder krävt och som nu blir bindande för myndigheternas agerande. Funktionshindersrörelsen ska aktivt involveras i det arbetet, vilket är en stor och mäktig uppgift.

Att förhindra diskriminering innebär, enligt konventionen, inte bara att undvika negativ särbehandling utan också att vidta positiva och förebyggande åtgärder för att säkerställa allas mänskliga rättigheter, bl.a. konkreta insatser för att skapa brett medvetande i samhället om personer med funk-

tionsnedsättning och respekt för dem och deras rättigheter.

Konventionen betonar att personer med funktionsnedsättning måste ges möjlighet till ett oberoende liv och tillgänglighet för att kunna delta fullt ut i alla livets aspekter. Staterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till fysisk miljö, transporter, information och kommunikationsteknologi – och till andra möjligheter och service som finns tillgänglig eller erbjuds allmänheten.

En annan artikel i konventionen kräver likhet inför lagen och att personer med funktionsnedsättning inte ska berövas sin juridiska beslutsrätt. Åtgärder ska vidtas för att erbjuda dem tillgång till det stöd de kan

behöva för att utöva sin juridiska beslutsrätt. Sådant stöd måste förenas med skyddsregler så att stödpersoner inte ges möjlighet att missbruka förtroendet.

Andra artiklar handlar om positiva rättigheter inom själva rättsväsendet, rätten till utbildning och bästa möjliga hälsa, habilitering och rehabilitering, rätten att delta i allmänna val samt rätten till arbete och till att ta del av och bidra till kulturella aktiviteter.

Unikt hjälpmedel och redskap

Konventionen erbjuder ett unikt hjälpmedel och redskap för ytterligare reformer. Regeringarna ska regelbundet rapportera till en särskild internationell kommitté om åtgärder som vidtagits för att göra verklighet av konventionens krav.

Regeringarna ska söka samarbete med frivilliga organisationer och dessa har möjlighet att inlämna kompletterande information – ”skuggrapporter” – till FN-kommittén in-

för dess granskning av regeringsrapporten och utfrågning av regeringsrepresentanter.

Funktionshinderrörelsen är också välkommen att bistå FN-kommitténs arbete att utveckla särskilda kommentarer till de olika artiklarna i konventionen. Ytterligare en möjlighet är att stödja enskilda att göra anmälningar till kommittén.

Kanske viktigast är att konventionen kan bli ett viktigt stöd i funktionshindersrörelsens arbete med opinionsbildning – ungefär som FN:s barnkonvention har använts av olika organisationer.

Utmaningar i en förändrad omvärld

Vad är viktigt att börja tänka på redan nu för att vara beredd när det inträffar? Här belyser vi sex samhällstrender som funktionshindersrörelsen behöver uppmärksamma.

En tydlig trend är den starkt ökade andelen äldre i befolkningen. Men även en ökad psykisk ohälsa och att människor som kommer till Sverige från andra länder innebär nya utmaningar.

En annan trend gäller politikens förändrade roll. Politiken vill allt mindre styra med lagstiftning. Istället arbetar man med allmänna mål och strategier. Som en följd av detta har civilsamhällets och den informella sektorns roll ökat.

En tredje trend beskriver ett mer uppdelat samhälle. Vi har fått ökad frihet att själva söka lämpliga utförare av den vård och omsorg vi behöver. Våra val kräver en konsumentkunskap om vad som är bra och vad som är mindre bra. Men samtidigt saknas ofta underlag vi behöver för att kunna välja. Helheten blir svår att se och nedprioriteringar som görs i samhället blir svåra att upptäcka.

En fjärde framtidstrend är ökade ekonomiska nedprioriteringar. Fortfarande finns ojämlika levnadsförhållanden kvar avseende t.ex. hälsa, ekonomi och möjligheten till arbete. Av dessa skäl blir det fortfarande viktigt för funktionshindersrörelsen att kunna påverka och förändra.

En femte trend berör framtida möjligheter till en god vård och omsorg till alla som behöver det. Nya läkemedel, bättre hjälpmedel och framgångsrika behandlingsmetoder leder till ökade förväntningar.

I framtiden växer sannolikt skillnaden mellan vad människor med olika behov tror att man kan få jämfört med vad man i praktiken kan få. Framtida ekonomiska åtstramningar riskerar att drabba vissa personer och vissa områden särskilt hårt, vilket kräver särskilt uppmärksamhet från funktionshinderrörelsen.

Den sjätte och sista trenden beskriver ett ökat kunskapsbehov kring både kvalitet på och konsekvenser av olika samhällsinsatser.

Unik kompetens

Funktionshindersrörelsen har inom sig en enorm mängd kunskap, som används på olika sätt. Vissa enskilda förbund kan ha direktkontakter med professionen och till kunskapsutvecklingen. Medan det för andra är omöjligt att ha en sådan samhällsroll. Den samlade kunskapen som bygger på medlemmarnas egna erfarenheter, utgör dock en unik kompetens som andra aktörer inte kan erbjuda.

Samhällsroller och deras redskap

Den framtida utvecklingen vilar mycket på att konventionen kan göras till ett konkret och meningsbärande redskap för hela funktionshinderrörelsen.

Konventionen har potential att bli ett gott stöd i den fortsatta opinionsbildningen och att dessutom öppna möjligheter till samverkan med FN-kommittén i dess granskning av svenska förhållanden.

I prövningen av enskilda fall öppnas en ny möjlighet för funktionshinderrörelsen att bidra till konkreta tolkningar av konventionens principer och normer.

Mer kunskap behövs

För att dessa möjligheter ska kunna utnyttjas till fullo behövs en satsning inom rörelsen för internutbildning och uppbyggande

av kunskap, också juridisk, om hur konventionen kan användas.

Den lokala/regionala nivån behöver bättre förutsättningar att arbeta och bedriva opinion lokalt utifrån konventionen. De ska kunna arbeta för konkreta resultat i kommuner och landsting i en pådrivande och granskande roll.

Den centrala nivån har samma kunskapsmassa att utgå ifrån i sin samhällsroll för nationellt opinionsarbete.

Regeringen har för avsikt att inom ramen för den kommande strategin för mänskliga rättigheter tilldela Folkbildningsrådet medel för att inom folkbildningen utveckla och genomföra en utbildningsinsats om mänskliga rättigheter. Här är det givetvis angeläget att funktionshindersrörelsen hänger på.

Stärkt representation

Lyckas funktionshindersrörelsen att bli en mer kunskapsorienterad organisation stärks också den demokratiska representationen vilket är ett viktigt mål för att skapa ett jämlikt samhälle.

Representationen känns mer angelägen när funktionshindersrörelsen inte bara kräver förändring, utan också visar hur man kan bidra. Samhällsrollen blir mer intressant för berörda människor, myndigheter, forskning och media.

Kanske behövs också en egen arena för att delta i kunskapsutveckling – en tankesmedja. En sådan funktion kan samla och förmedla idéer från akademi, samhällsdebatt och organisationsliv och stärka funktionshindersrörelsens position i samhället. Det skulle också kunna bli ett komplement utan att ersätta andra delar i det intressepolitiska arbetet eller i opinionsbildningen.

För funktionshindersrörelsen betyder detta att

1. FN konventionen och dess konkreta betydelse blir utgångspunkten för en tydligare kunskapsorganisation med situationen och utvecklingen i landet som grund där insamling, analys och spridande av kunskap prioriteras
2. En aktiv utåtriktad roll skapas byggd på allianser och nätverk och med kunskapsstöd till de lokala organisationerna. En tydligare roll att visa på lösningar och konsekvenser med betydelse för myndigheter, forskningen, media och andra berörda
3. Utifrån detta arbeta både intressepolitiskt och opinionsskapande för övrigt och att påtala vikten och styrkan av en starkt demokratisk representation

Handikappförbunden, Box 1386, 172 27 Sundbyberg
www.handikappforbunden.se